

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA HAYVAN KARAKTER KULLANIMI*

Seyit Battal UĞURLU**

ÖZET

İnsan hayvan etkileşimi, insanlığın kültürel tarihi içinde ve özellikle edebiyatta, farklı biçimlerde, oldukça yaygın şekilde temsil edilmiştir. Değişik türdeki hayvanlarla insanoğlunun yakın etkileşimi, belirli anlatı türlerinin temel malzemesini oluşturmuştur. Tarihsel süreç içinde belirli pratikler ve koşullar altında şekillenen bu anlatılar, insan-hayvan etkileşiminin dilsel biçimini oluşturduğu gibi, bu etkileşimin kültür tarihi içindeki duygusal bağına da vurgu ile yüklüdür ve bu makalede ele alınan konunun can alıcı damarını oluşturmaktadır. Öte yandan insanbiçimcilik (antropomorfizm) uzun bir tarihi süreçten beri edebiyatın önemli bir aygıtı olarak kullanılmıştır. Bu aygıtın çocuk edebiyatında kullanımı, onu diğer didaktik türlerden ayırıcı hale getirir. Yakın çevredeki hayvanlar, erken çocuklukta, çocukluk ile doğa arasında oldukça esnek ve duygudaşlık ile yüklü bir alan oluşumunda etkilidirler.

Resim, erken çocuk sürecinde, başlı başına bir okuma biçimine karşılık gelir. Kişilik gelişiminin en önemli aşamasını oluşturan 3-6 yaş aralığı, aynı zamanda çocuğun bazı yetilerinin şekillendirecek resimli kitap okumanın da önemli bir dilimini oluşturmaktadır. Çocuk, ebeveyninin yardımıyla bu resimleri sözel olarak dinler ve görsel olarak okur. Bu resimlerin hayvan karakterlerden oluşması ise onun dünyasına yeni ve farklı bir duyarlılığın kapılarını aralar. Bu, aynı zamanda çocuğun süreç içinde duygusal ve bilişsel yetilerinin yanı sıra, eğitiminin de gelişiminde etkin bir araçtır. Söz konusu potansiyelin, kültürel tarihin çocuğun dünyasına nasıl ve neden aktarıldığına ilişkin bir karşılaştırma yoluna giderek, günümüzde çocuk dünyasını hedefleyen anlatılar için hayvan karakterlerin ne anlam ifade ettiğini anlamaya çalışmak, bu makalenin hedefini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı; resimli kitaplar; fabl; hayvan hikâyesi; antropomorfizm.

---

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** El-mek: seyitugurlu@gmail.com

USING ANIMAL CHARACTERS IN CHILDREN PICTURE BOOKS

ABSTRACT

Relationship between human and animals has a widespread representation both in cultural history of humanity and in literature. The close relationship of various kinds of animals with human being constitutes the axis of different kinds of narratives. These narratives that emerged under the certain practices and conditions are evidence of exchanges between human and nonhuman forms of agency; and the documentation of shifts in the emotional and affective engagements between human and other animals reflects cultural dimensions of the topic. On the other hand, anthropomorphism has been an instrument of adult narrations for a long period of history. The usage of this tool in children's literature distinguishes the genre from didactic ones.

In early childhood, animals have a power to set ties between childhood and nature which gives a highly flexible area for children's socialization in society and plays powerful role in their educational, sentimental and cognitive development. The picture itself mainly corresponds a form of reading at early childhood ages. At 3-6 ages, which consists vital phase for personality development, reading picture book, also assists to children's mental power. They verbally listens picture books and visually 'read' the pictures with the help of parents. The pictures, that consists of animal characters, gives a new sensitivity of a new and different world's to the children. A comparison of how and why we came to make use of this potent tool as a cultural heritage transforming into children's world in picture books has been the chief focus at our concern in this study.

Key Words: Children's literature; picture books; fable; animal story; anthropomorphism.

Giriş

Günümüzde okulöncesi çağıdaki çocukların bilişsel, sosyal ve zihinsel gelişim ve eğitiminde resimli kitapların önemi gittikçe öne çıkmaktadır. Modern anlamda çocukluğun 'keşfi', Avrupa ve Amerika'da modern öncesi döneme kadar uzanır. Ancak, çocuk kitaplarının edebî ve sanatsal anlamda yaygın bir endüstri haline gelişi uzun bir geçmişe dayanmaz. Hem çocuk eğitimimin, hem de edebî çalışmaların pek de eski sayılmayacak, ama gittikçe dinamik bir alanı oluşturan resimli çocuk kitaplarının akademik ve profesyonel anlamda basım ve yayımı ise daha yenidir. Bu yeni eğilimde, ders ve test kitapları aracılığıyla verilen kuru ve sevimsiz bilginin neden olduğu sıkıcılık, sanatsal niteliği öncelenen metin ve resmin, baskı, kâğıt ve kapak tasarım kalitesi ile öne çıkan resimli kitaplarıyla giderilmektedir.

Çocukluk kavramı, 18. yüzyılın ortalarından önce, günümüzdeki gibi anlaşılmıyordu. Çocuklar, bu dönemde, 'küçük yetişkin' muamelesi görüyordu. Gündelik yaşamın zorluklarına karşı korunmalarına ihtiyaç duyulmayan çocukların, oldukça küçük bir kesimi dışında kalanı istisna tutulursa, çok az hak, öncelik ve ayrıcalıkları vardı. Çocukların eğlenmesi için alanların açılması, eğlence endüstrisinin yaygınlaşması ile birlikte ortaya çıkmıştır. Eğlence alanlarının ortaya çıkışının dayandığı mantık, çocukların; yetişkinlerinki kadar sorumluluk üstlenebilmeleri için arttırılmış zamana olan ihtiyacına binaendir. Çocukların, topluma sağlıklı bir biçimde katılması için

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

büyüklerin yol göstericiliğinde ve onların yönetiminde, güvenli ortamlarda büyümesinin zorunluluğu ortadadır. Dersler aracılığıyla verilen kültürel değerlerin içselleştirilmesinde oyun, çocuğun temel eğlenme aracı haline gelir ve bu süreçte eğlenmenin içerdiği cazibe, işin temelini oluşturur. Bu cazibeyi arttırmak amacının öne çıkmasıyla da, insan karakterli hayvanlar çocuk kitaplarında görünmeye başlamıştır (Burke, 2004: 208).

3-6 yaşlar, çocuğun bireyselliğinin şekillendiği önemli bir zaman aralığıdır. Bu zaman diliminde, temel bilgi ve becerilerin yanı sıra, çocuğun duygusal gelişiminde istendik davranışların arttırılmasında, oyun temel belirleyicidir. Kuşkusuz, çocuğun bu dönemde, oyun aracılığıyla uzun vadeli planlara dayalı ortak projelerde yer alması beklenmez. Çocuğun temel dilsel yetilerinin de zenginleştiği, söz dağarcığının arttığı bu dönemde verilecek duygu eğitiminde, sanatsal duyarlılığı önceleyen hayvan karakterlerin yer aldığı eserlerin tercih edilmesinin gerekliliği, göz ardı edilemez bir gereklilik olarak önümüzde durmaktadır. Kuşkusuz bu eserlerin yerel değerlerin yanı sıra, öncelikle evrensel niteliği olan değerleri incelemesi, bu eğitimin niteliği açısından önem arz etmektedir.

Çocuklar, bu yaşlarda, içinde hayvanların konuştuğu, insan gibi davrandığı şarkılı, oyunlu fabllarla daha çok ilgilidirler. Öte yanda, onlar bu çağlarında, aynı zamanda ebeveynleri ya da yakın akrabaları tarafından duygu eğitimlerinin ve çevreyle olan ilişkilerinin bir gereği olarak yoğun bir biçimde sevilme, cesaretlendirilme ve onore edilme ihtiyacı içindedirler. Çocuğun sosyalleşme sürecinin sağlıklı olması için, kişileştirilmiş değişik hayvan, bitki ve diğer doğa öğeleriyle bezeli resimler, değişik medya formatları içinde sunulmaktadır. Resimli çocuk kitaplarında yer alan hayvan karakterler -özellikle okul öncesi yaştakilere hitap edenler- çocuğun yaşına göre değişkenlik arz edebilmekte ve çoğunlukla yakın çevrede görülebilenlerden oluşmaktadır. Bu karakterler aracılığıyla; çocukta hayvan ve doğa sevgisinin değer olarak yerleşmesi, bu değerler için yaşıyla uyumlu kimi çabalar içinde girmesi ve nihayetinde sosyal, ahlâki ve geleneksel değerleri edinmesi hedeflenir. Bu türdeki kitaplarda hayvanlar insan gibi konuşur, davranır ve hisseder. Çocuklar, resimli kitapları 'okuma' süreci içinde "hayvanlarla duygudaşlık" (Trupe, 2006: 35) içine girerler.

Gençlik edebiyatı kategorisinde yer alan bazı çocuk klasikleri, çocukların hayvanlarla ilişkisini ve onlara olan sevgisini yansıtan ve çoğu çocuğun bu ilişkiden hayata dair dersler edindiği bir içeriğe sahiptir. Hayvanlarla doğanın başrolde yer aldığı bu tür eserler aracılığıyla, edebî bir zevkin de temeli atılır. Delikanlılık çağındaki gençlerin, çocukluklarında ev hayvanlarıyla geliştirdiği arkadaşlık ilişkisi önem arz eder. Bu ilişkileri, onların çevreyi ve insanı daha iyi anlamasını, onlarla daha yoğun ve olgun bir duygudaşlık içine girmesini sağlar (Trupe, 2006: 38).

Edebî çalışmalarda, görsel sanatlarda, kültür tarihinde ve popüler kültürde insan-hayvan ilişkileri, modernitenin temel amaçları arasında önemli bir yere sahip olagelmıştır. Gerçek hayvanların kullanımı ve takibi, modern kültürlerin sürekli yayılcılığını kolaylaştırmış ve motive etmiştir (Armstrong, 2008: 1). Gündelik dilimiz, kaba hayvanın gücünü gösteren yığıla ifade ile yüklüdür. Çoğu nahoş davranışlarımızın karakteristiği dillendirilirken hayvanî yöne vurgu yapılır: 'Adam değil, hayvan', 'bunu yapmak hayvancadır', 'onda sıçanlık, tilkilik var', 'o otların içindeki bir yılandır', 'o dişi bir köpektir', 'o sadece bir hayvandır' vs. (Hourihan, 2005: 115).

Evcil ve vahşi hayvanlar, resimli kitaplarda daha sevimli, hoş ve yapıcı bir görünümle sunulur ve bu biraz da batı düşünce ve değerlerinin, gündelik yaşamda yüz yüze geldiğimiz ikilemlerini yansıtır. Plato ve Aristo, insanların hayvanlara, özgür insanların kölelere, erkeklerin kadınlara, aklın, tutkuya ve ruhun (ya da aklın) bedene üstünlüğünü savunurlarken, temel ikilemleri açıkça ifade etmişlerdir. Hıristiyan düşüncesi büyük ölçüde bu değerleri yansıtır ve onları iyi ile kötü kavramlarına bağlar. Kahraman, serüvenleri sırasında ejderhalar, kötü canavarlar, cadılar ve benzerleri ile karşılaştığı her zaman, bu ikilemlerin koşullarını somutlaştırır. Kahraman masalları,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

çok eskilere ait ikilemleri, değerlerin bir alt tabakası olarak içerir ve onlara yenilerini ekler (Hourihan, 2005: 2).

Hunt'a göre, Freud'un temel mesajı, bir anlamda, psikanalitik kavramlar daha iyi bilinmeye başladığından beri kalıcılık kazanmıştır. Biraz da edebiyatla ilgili biri olarak Freud, teorilerini ortaya koymak için romanlardaki ve mitlerdeki düşünceleri sıklıkla kullandı. 'Bir zamanlar bir kralla bir kraliçe vardı' diye başlayan çoğu peri masalı, aslında sadece bir zamanlar bir baba ve bir anne vardı demektir. Freud, rüyalarda ve kuşkusuz çocuk öykülerinde de; küçük hayvanların ya kardeşleri ya da çocuk okurların kendisini, büyük hayvanların da sıklıkla ebeveyni sembolize ettiğine inandı (Hunt, 2003: 161).

Plato'nun düşüncesinde, vahşi hayvanlar insanın doğal ve sembolik düşmanları olarak kavramsallaştırmıştır. Ortaçağ'da belirli hayvanlar, özellikle kurtlar, açgözlü ve cinsel yırtıcılar olarak değerlendirilmiş ve bazı durumlarda şeytanın vücut bulmuş hali olarak göz önünde bulundurulmuştur (Hourihan, 2005: 119). Çoğu masalda, kahramanın düşmanları sembolik ejderhalardan veya diğer olağanüstü devlerden çok, gerçek vahşi hayvanlardır. İnsan-doğa ikilemi bu masalların içinde kaydedilmiştir. Hayvanlar, doğanın temsilcileri olarak, insanoğlunun baskın geleceği veya yok edeceği nesnelere olarak tanımlanmışlardır. Bu alımlanmanın bir sonucu olarak çoğu hayvan, dehşet verici işkencelere maruz kalmıştır. Bazı hayvanlar tükenme aşamasına kadar avlanmış ya da gerçekten tükenmeyle karşı karşıya bırakılmış ve kimi hayvanlara uygulanan rutin vahşete çoğu batı ülkesinde düşüncesizce göz yumulmaktadır (Hourihan, 2005: 118).

1. Resimli Kitaplar

Çizimlerle tamamlanan, güçlü öykü kurgularına sahip resimli öykü kitapları, genellikle ilk okuma içindir. Bu kitaplar, mit, destan ve folklordan gelen ve her zaman sevilmiş öyküler, mizahi ya da hayali olarak öteki yer ve zamanları anlatan masallardır. Bunlar, gerçekçi ya da hayali hayvan ve canavar öyküleri aracılığıyla doğayı ve aile yaşamını resmederek, çocuk dünyasını etkilemeye devam etmektedirler. Resimli çocuk kitaplarında diyaloglar yansıma sözcüklerden oluşur ve bir üst okur kategorisinde yer alan çocuklara diyalogda yer verilmez (Trim, 2004: 55). Kitapta kullanılan nitelikli resim, metni derinleştirir ve değerli kılar. Kötü resmedilmiş kitap, resimlerin metinle alakasız olduğu, kötü yerleştirildiği ve başarısızlıkla çizildiği veya türetildiği eserdir. Bunlar, daha çok resimli kitaplardır, resmedilen kitaplar değil (Whalley, 2005: 217).

Biz, kitaplardaki resimleri, anlamlı bazı yollarla gerçekten neyi resmettiklerine bakarak, onları ironik semboller olarak varsayıyoruz. Bu durum, gerçekten 'resimlenen' kitapların gücünü gösterir. Resimler, sözcüklerle ne anlatılmak istendiğini bize gösterirler. Böylelikle, görüntü kalitesinin eşlik ettiği imajlar aracılığıyla kelimelerin göndermede bulunduğu davranış ve nesnelere anlarız. Nodelman'ın da belirttiği gibi, resimli kitaplar; bizi özellikle basit ve açık tarzda gerçek dünyayı temsil ettiklerine ikna etmeleri açısından, güçlü birer kandırıcıdır (Nodelman, 2005b: 113).

Resimli çocuk kitaplarında olması gereken nitelikler Graham ve Kelly (Aktaran: Trim, 2004: 56) tarafından şu şekilde belirlenmiştir:

- Öyküler duygusal açıdan doğru olmalı ve çocuğun dünyasını yansıtmalıdır.
- Tanıdık bir öyküde bile, öykü, çocukların sevdiği bir şeyleri tahmin yeteneğini hesaba katmalıdır.
- Çocuğun, kapaklar, boşluklar, katlanmış sayfalar ve özellikler de hareket edebildiği için ardında gizlenmiş sırlar barındıran parçalar gibi öğelerden hoşlandığını göz önünde bulundurur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

d) Çocuğun kendisinin metne uygulayabileceği çocuk şiirleri ve geleneksel masalla ilgili önceden varsayılan bilgisini kabul ederek, çocuk okurları pohpohlamak ve onların anlayarak tatmin olabileceği kitapları tanımak.

e) Çizimler, resimli çocuk kitapları türünde önemlidir. Çizimler, metni çoğaltmak suretiyle dilden farklı bir vurgu yapabilen zaman, mekân ve ruh hali duyumuna işaret ederler.

f) Çizimler, sıklıkla çocuğun keşfetmekten haz duyacağı sırlar içerir.

Resimlenen kitaplarda, hayvanların insan gibi konuşup koyun gibi meleyememesinin nasıllığı açıklanmaz. Bu tür eserlere sıklıkla görülen hayvanlar gerçekte yoktur. Bunlar, koyun gibi doğal şekilde meler, çocuk gibi didişir, sandalyelere oturur ve fincanlarda çay içerler. Geleneksel çocuk resimlik kitapları dünyasında, insan gibi konuşan hayvanların durumu, çocukluğun durumunun bir eğretilmesidir. Çocuklar, bu eğretilmeler içinde, kendi bedensel arzularıyla hayvan benzeri davranışları ve yetişkinlerin, toplumsal açıdan kabul edilebilir davranış ve arzularını bastıran istekleri arasında müzakere yapmayı öğrenirler. Didaktik bir kitapla, resimli bir kitabın; çocuğa eğlenceli bir biçimde hayvan gibi veya medenî insanların kendilerinin olmasını istediği gibi davranmasını istemesi, aslında birbirine benzer. Didaktik öyküler, çocuğu kabul edilebilir yetişkin davranışlarına yönelik cesaretlendirir. Eğlenceli olanları, bizim doğal davranış olarak gördüğümüzün içinde onların zevkini artırır. İki tip de didaktiktir; temelde insan değerlerini ve makul insan davranışını tanımlarlar. Yetişkinler, çocuklara nasıl çocuk gibi olacaklarını öğretmek ve onları yetişkinlerin ihtiyaç ve amaçlarına uyarlı kavramlara ikna etmek için kitap yazarlar. Bu durum Jacquelin Rose ve Perry Nodelman tarafından “kolonileştirme işlemi” (Nodelman, 2005a: 76–77) olarak nitelendirilmiştir.

Resimli kitaplar, karmaşık bilgiyi görsel aygıtlarla aktarma amacını taşır. Bu tür kitaplar, çoklu görsel sembolizmlere göndermede bulunma eğilimi taşırlar. Resimli kitaplar, görsel anlamda karmaşık bilgiyi ifade etme amacına sahiptir. Bu özellikleriyle de, kimi zaman klasik sanat ikonografisinden çağdaş reklâmcılığa kadar her şeyin bilgisini içerebilirler.

Resimli kitaplardaki görsel şekiller, fallik gücün bilinçdışı anlamlarının analizi için kapsamlı malzeme sunarlar. Resimler, sanat tarihini bilen okura, aynı zamanda kendi görsel tarzlarının kullanım biçimleri içinde, anlamların ruh halini bir bütün olarak açıklayabilir. Kişiler, dönemler veya kültürlerle tanımlanan resimsel tarzların; hem izleyenler için ne anlam ifade ettiğini, hem de bu kişilerin, dönemlerin ve kültürlerin bizim için ne anlama geldiğini dile getirebilir. Kelime ile resimler arasındaki ilişki, aynı zamanda teorik anlamda tartışmalı bir alandır (Nodelman, 2005a: 78). Resim, insan özelliklerini hayvan ve böcek dünyasına taşıyan ve böceklerle hayvanların konuşmasını sağlayan, fantastik aygıttır. Bu durumda eserin felsefi odağı gerçekçilikten fanteziye döner. Resimli hayvan kitapları, öteki dünya hakkında bakış açısı sunar, gerçek ve fantastik dünya arasında köprü kurar (Thacker ve Webb, 2002: 126–7).

2) Resimli Kitaplarda İnsanbiçimsellik

İnsanbiçimcilik, en yalın biçimiyle “insani bir özelliği bir hayvana vermek” biçiminde tanımlanabilir (Burke, 2004: 207). Tahsin Yücel, insanbiçimselleştirme fiilinin değişik biçimleri olduğunu, bunların; insansallaştırma ve insanlaştırma denebilecek iki basamak üzerinde gerçekleştiğini belirtir: “Nesneleri ‘insanbiçimselleştirmek’, yani onlardan canlı kişilermiş gibi söz etmek, onları insanlar için kullanılan deyimlerle anlatmak insanların eski alışkanlığıdır. Kimileri böylece nesneyi kendimize daha yakın, dolayısıyla daha anlaşılır kıldığımızı savunur, kimileri de gerçeği saptırdığımızı söyleyerek karşı çıkar bu tutuma” (Yücel, 2000: 151). Steward Guthie’ye göre; insan karakteristiğini, insan olmayan şeylere ve olaylara atfetmelerinden dolayı bütün dinler, sistematik olarak insanbiçimcidir. Guthie, bu iddiasını, bizim çoğul anlamlı bir dünyada yaşadığımız ve hayatta kalışımızın bu anlamları yorumlama becerimize bağlı olduğu gerçeğine

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

parmak basarak sürdürür. İnsanbiçimsellik yetişkin dünyasına özgüdür. Risklerle kazançların yüksek olduğu, işaretlerin çift anlamlı olduğu, üstesinden gelinmesi zor güçlerle karşı karşıya geldiğimizde, biz, hayvanlar ve nesne görünümünde gizlenmiş insan niyet ve davranışlarını tasavvur eder ve buna göre davranırız. O zaman sezgiyle; bulutların, ayın içinde bir adam görürüz, insanların adını, hayatı tehdit eden fırtınalara veririz ve yatırımlarımızı vurguncu pazarında seyrederek (Burke, 2004: 207).

Klasik fabl; özel ahlâkî veya davranışsal ders veren kurgusal ve kısa bir masaldır. Bu ders, sıklıkla masalın sonunda bir nükte veya ahlâkî bir içerikle verilmiştir. Bazıları genel anlamıyla insan hakkındadır. Fakat çoğunun karakteristiği; hayvanları, insanları, belli başlı bazı insanları veya onların davranış türlerini temsil eder. Bu 'hayvan fablları'nda, hayvanlar genellikle –sıklıkla konuşmaları istisna edilirse- yaşamdaki gibidirler ve sıklıkla insanlarla karşılaşmazlar. Bu durum, onları insanlarla, insanların davrandığı gibi etkileşim içine girmek suretiyle, sıklıkla şu veya bu şekilde etkileyici olan peri masallarındaki hayvanlardan ayırır. Peri masalları gibi fabllar, da sözlü halk geleneği içinde bir geçmişe sahiptirler ve başlangıçta sadece çocuklar kastedilerek söylenmemişlerdir. Peri masalları gibi, fabllar da sonradan, öncelikle gençlere yönelik olmaya başladı. Fabl, hâlâ temelde çocuklar olmak üzere, kimi zaman farklı yaşlardaki okurları da cezpt etme beklentisiyle yazılmaktadır. Bu modern fabl, türü evvelden tanımlanmış olan kısa, alegorik hayvan öykülerinden daha büyük işlerle ilgili olabilir (Grenby, 2008: 10).

Ezop masalları, büyük ölçüde içerdiği ve uygulanabilirliği olan olağanüstü folklorik bilgelikten dolayı değer kazanıyordu. Beslendiği edebî geleneğin Yunanistan olduğu konusunda kuşku duyulmayan Ezop'un, doğuştan bir köle olmadığı, bir yabancı istilası neticesinde sonradan köleleştirildiği konusunda yaygın bir kanaat vardır. Bu konumundan dolayı o, daha çok ilgi görebiliyor ve dolayısıyla sürgüne gönderilebiliyordu (Lobban Jr., 2002: 11). Ezop, insanlık durumu ve insan-hayvan davranış etkileşimi üzerine öneri içeren kişisel felsefesini, hayvan fablları aracılığıyla yaydı. Yaşama ilişkin basit olduğu kadar güçlü yorumlar içeren birçok masalı hâlâ çocuklar için anlatılmaktadır (Burke, 2004: 207). Ezop masallarında sıklıkla anılan on hayvanın büyük çoğunluğu, yakın çevrede görülebilenlerdendir: Tilki, aslan, köpek, kurt, eşek, yılan, kuzgun, koyun, kurbağa ve boğa (Lobban Jr., 2002: 14).

Hayvan karakterler; gerçekte olduğu gibi, çocuk oyun arkadaşları tarafından giydirilmiş olsalar bile, daima gerçekçi kurgulardaki gibi davranırlar. Fakat insanlar gibi alışverişe gitmez veya yemek pişirmezler. Kolay ulaşılabilir renkli, gerçekçi resimli kitap, küçük okurun dünyasına açılan bir penceredir. Bu kitaplar, evden çıkarak diğer yerlere; diğer insanların evlerine, öteki zaman, mekân ve örfelere giden çocuğun sıkı dostluklarını yansıtır. Bunlar, yaşanmamış olanla da, sözelimi doktora, hastaneye, diş hekimine veya ana okula gitmek gibi birçok alanla ilgilidir. Bu korkulacak bir durum değil, ölüm olsa bile sempatiyle yaklaşılacak bir nesne gibidir. Bu tür kitaplar çocukta şu duyguların uyanmasına etki edebilir:

Çocuğa güven duygusu verir: “Sen sadece diğer kızlar ve oğlanlar gibisin ve aynı zamanda özelsin”.

Fikir verir hatta meydan okur: “Şu basit şeyi, denesen kolaylıkla yapabilirsin.”

Konfor hissi verir: “Sen de üstün ve kahraman olabilirsin, nihayetinde kendini iyi hissedeceksin.”

Model oluşturur: “Köpekler, kediler, atlar... nasıl da özel ve yardımsever hayvanlardır. Onları gözetmelisin.” Gerçekteki gibi ortamlarda kendine benzerleri tanıtmak, realist tarzdaki resimli kitap türünün birçok cazibesinden sadece bir tanesidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Bu iletiler, bebeklerin ve 5–7 yaş çocukların gerçekçi resimli kitapları neden çok sevdiğinin nedenini oluşturur. Çok tanıdık, güvenli ve sıklıkla tahmin edilebilirdir ve öyküdeki çocuk daima başarır (Trim, 2004: 94–95).

İnsanların hayvanlara dönüşümü, insanbiçimselliğin özel bir durumudur. Bu süreç, birçok ulusun kültür tarihinde uzun ve saygın bir tarihe sahiptir. George Orwell, *Hayvanlar Çiftliği*'nde (1945) bir çiftlikte kurulmuş Rusya Devrimi'nin vaat ve ihanetinin giyinik bir yorumunun alegorisini yaptı. Elbette biz insanbiçimselliğin yetişkinlerin dünyasına özgü sorunların kullanımlarının olduğu *Maymunlar Gezegeni*'ne ve bilim kurgu örneklerine sahibiz. İnsanbiçimsellik, günümüzde en başarılı biçimiyle politika karikatüristleri tarafından kullanılmaktadır. Bir gazeteye göz attığımızda; kolları, bacakları ve bir de sesi olan bir dünya küresi; kalın derili bir hayvan tarafından yönetilen bir politik parti veya bir hastanede sırt üstü uzanarak kan alan ekonomiyi görürüz. Politik, dinî, sosyal veya kişisel riskler yüksek olduğu zaman, metaforik ateşe yakın durduğumuz zaman, hayvan kullanımı, uzun erimli entelektüel ve psikolojik mesafeye sahiptir ve bizim doğrudan bilmekten dolayı rahat olmayacağımız şeyi, eleştirel bir biçimde keşfetmemize müsaade eder (Burke, 2004: 207).

Bir kere insanbiçimsellik çocuk edebiyatına kadar yaydırıldığında, bilgi ve sosyal inanç sorun ve konularını öğretmek için sıraya konabilir. Konuşan, düşünen, davranan hayvanlar; çocuklara, tampon görevini gören yetişkin akıl hocalarına sunduklarının aynısını, kültürel anlamlı bir mesajla yükleyerek sunabilirler. Neşeli hayvanlar, sıklıkla didaktik tonda öğrenecek ve sosyal açıdan tartışmalı veya çözülmemiş sorunların neden olduğu gerilimleri kolaylaştıracaklardı. Çünkü çocuk edebiyatı, popüler sosyal konuların bir alıştırmasını yapmak, çocuğu sosyalleştirmek ve bazı şeyleri öğretmek için birincil bir araçtır. Öykünün kurgusu, çocuğun toplum içindeki rolleri hakkındaki değişen eğilimleri ve kültürel inançları ortaya çıkarır. Biz, bazı örnekleri kullanmakla, bu görüngünün neye benzediğini belirlemeye çalışırız. Hayvan öyküleri aracılığıyla, çocuk kitaplarında nakledilen didaktik iletilerde mizahi bir dokundurma bulmak mümkündür. Günümüz insanı, abartılı sanatla mizahi dilin, genellikle sosyal mesajlar aktaran can sıkıcı doğrudan nutuklardan kurtulmaya yarayan bir kurtarıcı olduğunu takdir edebilmektedir (Burke, 2004: 210).

Geçmişte çocuklar için yazılan ve içinde ayı, fare, tavşan geçen öyküler, çocukların dağarcığında yer edinmiştir. Bu gelenek, günümüzde de, romanlar, erken dönem çocukluk kitapları veya resimli kitaplar aracılığıyla sürmektedir (Trim, 2004: 84–85). Bununla birlikte modern çocuk edebiyatında hayvanlarla en sık karşılaşmalar resimli kitaplar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu hayvanlar neredeyse her zaman çocuğun kendi davranışlarını yansıtmak üzere insanbiçimsel bir yolla kullanılmaktadır. William Steig'a göre, hayvan kullanımı, öykünün insan davranışı konusunda sembolik gerçekliğini vurgular. Çocuklar da bunun sadece bir öykü olmadığı, yeryüzündeki yaşama ilişkin bir şeyler söylediği fikrini hemen anlarlar. Bir köpek hakkında yazıldığında, aslında gerçekten bir çocuk hakkında yazılıyordur (Barker, 2005: 290). Hayvanlar ve oyuncaklar; nasıl hissettikleri, haylaz, üzgün veya çok mutlu oldukları konusunda konuşabilirler ve onların davranışları, çene çalmaları, temsil ettikleri çocuklar tarafından her yönüyle kabul edilir ve anlaşılır. Onların halihazırdaki gerçeğine olan mesafe, kolay şekilde sembolizme ve fanteziye bağlanmıştır ki bu, insanbiçimsel karakterleri özellikle sevimli yapar (Trim, 2004: 87).

Hayvanların hem anlatıcı, hem de kahraman olarak iş gördüğü öykü örneklerine sahip olsak da, öykü temelde insanın etki alanı içindedir. Bu durum, sadece çocuk öykülerinde ve Ezop masallarında insanbiçimselleştirilmiş hayvanlar için geçerli değil, aynı zamanda içinde maymun, köpek, fare ve kemirgenlerin sadece hayvan biçimli insanlar olarak değil, aynı zamanda hayvan sıfatı taşıyan hayvanlar olarak konuştuğu, Franz Kafka'nın (1993–1924) olduğu gibi, karmaşık öyküler için de geçerlidir. Fakat kurguda insan biçimli hayvan nasıl işler? Kurguda insan anlatıcı veya karakter nasıl insan biçimli hayvan olarak işlerlik kazanır? Bu iki soru, sadece insanın

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

hayvani varoluşuna ilişkin varlıkbilimsel soruların sorulmasına değil, aynı zamanda en iyi biçimiyle modern anlatıbilim kavramları içinde dile getirilmiş hikâye anlatma ve temsil ile ilgili anlatı sorularının da sorulmasına neden olur. Anlatı teorisi, son yirmi yılda analitik felsefenin bazı bakışlarını sahiplenmiştir. Bu durum, bir anlatıcının veya karakterin bir öyküde nasıl insanbiçimsizleştirilmiş (de-antropomorphised) insan oyuncu veya temsilci olabileceği sorusuna kimi kuramsal belirginlikler kazandırmak için yararlı bazı araçların formüle edilmesine izin verir. Anlatı teorisi alanında en ilgi çekici değişikliklerden biri, kurgudaki aktörü karakterden kesinlikle ayırmak için ortaya konan kavramsal farklılıktır. Mieke Bal, 1995 yılında yayımladığı *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative* adlı çalışması ile öykü kavramını, çok daha kendine özgü olan “fabula” sözcüğü ile değiştirir ve bunu; “aktörlerin başından geçen veya onların neden olduğu mantıksal ve zamandizinsel olarak birbiriyle ilgili olaylar dizisi”, olarak tanımlar. Bal, sözlerinin devamında şunu der: “Onların insan olması zorunlu değildir”. Her ne kadar karakter kavramı terk edilmemişse de, Bal, “karakter kavramını anlatıcının bize anlattığı insanbiçimsel figürler için kullanıyorum”, diye açıklar. Bir açıdan öykülerde veya kurguda insan-hayvanın işlevini düşünmek, insan olmayan hayvanların durumundan daha az sorun olabilir. İkincisinin büyük ölçüde farklılığı, ötekilikle birleşmişliği ve onların duygusal deneyimleri ve anlama kapasiteleriyle, onların anlatı yapılandırmasını kaçınılmaz biçimde yapaylaştırır veya insan izdüşümü yapar. İnsan-hayvanın yazılması, kültürel insanoğlu ile yoğrulmuşluk ve kuşatılmışlık aracılığıyla, hem daha kolay bir düzleme yansıtılabilir, hem de daha da karmaşık hale getirilebilir. Peki ama, bir öyküde bir insan aktör veya kurgusal anlatımcının hayvani yönünü tam anlamıyla belirlenebilir kılan şey nedir? Özellikle de hayvani, toplumsal ve kültürel olmak üzere insanın çeşitli boyutları arasında sürdürülebilirliğin sağlanması her ne kadar zor olsa da, anlatıbilime yönelmeden önce, birtakım ayrımlarda bulunmak, akıllıca bir seçim olabilir (Norris, 2006: 4–5).

3. Hayvan Hikâyesi

Hayvan hikâyesi, kısaca, kendisini seven insanlarla sık ilişki içindeki hayvanların gerçekçi davranışlarına dayanan kurgu olarak tanımlanabilir (Wolf, 2008: 53). Hayvan hikâyesi, Ezop masalları ve Pantachantra’ya kadar giden uzun bir geçmişe sahiptir (Gamble ve Yates, 2002: 60–61). Yunanlı bir köle olan Ezop’un yetişkinler ve çocuklar için yazdığı fabllar, hayvan hikâyelerinin ilk örneklerinden birini oluşturur. Batı medeniyetinde, özellikle endüstri devrimi öncesinde İngiltere’de ve diğer Avrupa ülkelerinde hayvan ve çocuklara karşı duygusal bir tutum geliştirildi. Ev hayvanları, Avrupa’da meskenler içinde serbestçe gezinebiliyordu. Çocuk kitapları, ya güçlü insan karakterini sergileyen ya da bu şekilde hususiyetler gösteren güçlü özelliklerle donanmış hayvan karakterler içerir (Barker, 2005: 279). Bu insanbiçimsel öyküler açıkça insan kişiliğini ve doğasını temsil eder. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren, hayvanlar hakkında gerçekçi tarzda yazma eğilimi artmaya başladı (Gamble ve Yates, 2002: 61).

Erken çocukluk öykülerini o denli şenlendiren, insan nitelikleriyle bezeli hayvan öyküleri, hayvanlarla kültürel temsil ve modernite arasındaki ilişkiye hizmet eder (Armstrong, 2008: 1). Hayvanlar, erken çocuk kitaplarında, hâlâ modern çocuk yazıcılığında olduğu gibi, bir aygıt olarak kullanılmaktadır. Bu tip öykülerde hayvanlar, çocuk okurlar için onların tehdit edici veya huzur bozucu bulmayacakları bir yoldan, gerçekten sadece insan karakteristiğini resmederken görülürler ve onlara hayvandan çok insan doğasına ilişkin dersler öğretirler (Barker, 2005: 280). Bu yüzden, hayvanların insanı anlamlandırmada saf bir ayna olarak kullanımından umulan en iyi şey, hayvanlar tarafından metinlerde bırakılmış ‘iz’leri sürmektir. Bunu yapmak, kültürel oluşumlarda hayvanların varlığının etkisini ve onların insanlarla etkileşiminin izini sürmek demektir (Armstrong, 2008: 3). Çocuklarla ve yetişkinlerle ilgili görünen hayvan öyküleri, çevreyle ilgili temalar içeren çağdaş kitaplar örneğinde olduğu gibi, kültürel kaygıları kabul eder görünür (Barker, 2005: 290). Hayvanlar, küçük istisnalar dışında, yetişkin edebiyatta nadir görünürler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Gamble ve Yeats (2002: 61) tarafından yapılan bir listede hayvan öyküsü türleri şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Gerçekçi hayvan öyküsü,
- b) Hayvan biyografisi,
- c) Hayvan otobiyografisi,
- d) İnsanbiçimsel-ebeveyn ve çocuklar olarak hayvanlar,
- e) İnsanbiçimsel çocuksu yetişkinler olarak hayvanlar,
- f) Alegori,
- g) Temel karakter olarak hayvanlar,
- h) Arketip olarak hayvanlar,
- ı) Hayvan fantezisi.

Resimli kitaplarda kullanılan ve modernite, hayvanlar ve kültürel temsil arasındaki ilişkiyi sağladığı söylenebilecek hayvanları (Armstrong, 2008: 1–2), üç temel kategoride sıralamak mümkündür:

Evcilleştirilmiş hayvanlar: Her türden evcil hayvan: ördekler, kazlar, devekuşları, sığırlar, domuzlar, güvercinler, köpekler, evcil çakal, evcil flamingolar.

Egzotik hayvanlar: kangurular, köpekbalıkları, balinalar, büyük toy kuşları, çakallar, aslanlar, kauçuk ağaçları, manyok ağacı.

Tehdit edici hayvanlar: kuş veya balık, balinalar, bufalolar, filler, deniz aygırları, devekuşları, çakalları, aslanlar, kaplan, vahşi sırtlan, penguenler, filler kangurular, ayılar, bufalo, boa, som balığı, ayıbalıkları, mersinbalıkları, ringa balığı, her türden ördek ve güvercinler, bildircinler, keklikler, antiloplar, tavşanlar, bal arıları, patatesler, pirinç, mısır, vanilya, hindistancevizi, sukabakları, kauçuk ağaçları, keten çalılıarı, incirler vs. neredeyse sonsuz bir liste (Hillis, 2004: 81–78). Dördüncü kategori için belki bitkileri ayrıca kategorize etmek gerekebilir.

4. Resimli Kitaplarda Hayvan Karakter Kullanımı

Peri masalının Propp tarafından belirlenen yapısı; ev, evden uzaklaşma, serüven ve eve geri dönüş biçimindedir. Errikson'a göre (2002: 73) çocuk öykülerindeki yapı da, peri masalınınkini takip eder. Trim (2004: 84) de modern fantezinin, gerçekten geleneksel peri masalının genişlemiş hali olduğunu düşünür. Ona göre, Vygotsky'nin aynı gelenekten gelen fabl analizi, fablın anlaşılması ve kabulü, okurun gönüllü kabulü ile duygusal iştirakine dayanır. Trim, Bettelheim'in peri masaları hakkındaki çalışmasında, bunların, toplumun görünümelerini metaforik kavrayışlar sayesinde gerçeklik dünyasına kazandırdığı şeklindeki görüşünü aktarır. Bettelheim, kahramanı, öyküde uyuşturucu etkisi yapan özelliği ile özellikle anlamlı görür ve şunu der: "Öykünün, kahraman aracılığıyla saptadığımız ilerleyişi sırasında, öykünün başlangıcında kendimizi içinde bulduğumuz, ayna imgemiz olan kahramanın kendini keşfetmek üzere tehlikeli seyahatine girişmeye zorlandığı yerde biz, daha üst bir düzlemde, daha zengin ve anlamlı bir yaşam yetisini deneyimleriz. Çoğu fantezinin tipik niteliği, eski peri masallarında olduğu gibi, evrensel bir gerçeğin veya saklı bir anlamın temsilidir. Bunlar; sevginin nefrete dönüşümü, aptalların bilge insanlardan daha akıllılardan daha bilge oluşu, karşılanmış isteklerin mutluluk getirmeyişi vs.'dir (Aktaran: Trim, 2004: 84).

Geleneksel peri masalarında görülen tipik erkek ve dişi karakter etkinlikleri ve davranış modelleri Wolf tarafından şu şekilde belirlenmiştir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

a) Kızlar Tarafından Gerçekleştirilen Davranışlar

- Kızlara ne yapmaları gerektiği söylenir.
- Kızlar her zaman korkutulur, tehdit edilir veya onların başı bir şekilde derttedir.
- Perilerin büyüğü vardır. Büyüer genellikle kıza yapılır.
- Kızlar genellikle yalnız ve sıkıntılıdır dolayısıyla küçük hayvanlarla konuşurlar.
- Öpücükler ve sevgi, sorunu çözer.

b) Erkek Çocuklar Tarafından Gerçekleştirilen Davranışlar

- Erkek çocuklar cesurdur. Erkek çocuklar her zaman kız çocukları kurtarır.
- Erkek çocuklar büyülerler ve kız çocuklara âşık olurlar.
- Prenses bazı zamanlar bir hayvan (kurbağa, canavar) biçimindedir.
- Erkek çocuklar kontrol edicidirler. Çünkü 'onlar kocadrlar' (Wolf, 2008: 190).

Çocuk edebiyatında aklın egemenliğini ve akıl verenleri ima etmek üzere hayvan karakterler kullanmak evrensel bir ilkedir. Bu sadece insan politikasının bir gereği değil aynı zamanda bir 'doğa kanunu'dur (Hourihan, 2005: 32). Hayvanlar her şeyden önce birliktelik ve sadakat içinde büyüyerek karakter olarak gelişir, birliktelikten dersler alırlar. Bu, bir çocuğun kişisel gelişim portesinin kabul edilebilir naziklikte bir ifadesi olarak görülebilir (Trim, 2004: 120). Kahramanın insanoğluyla ilişkisi genellikle sınırlandırıldığında, çocuk kahramanlı öykülerde; çocuk veya adam ile hayvan arasında güçlü geleneksel tutkulu bir arkadaşlık vardır. Bu, sıklıkla anlatıcının yaşamındaki en güçlü duygusal bağıdır (Hourihan, 2005: 80). Kahraman, bir dizi zorlukla karşı karşıya gelir ve tehlikeli hasımlarla tehdit edilir. Bunlar; ejderhalardan veya diğer fantastik yaratıklardan, vahşi hayvanlardan, cadılardan, devlerden, yabancılarından, korsanlardan, suçlulardan, ajanlardan, yabancılarından oluşabilir (Hourihan, 2005: 9). Yabanilikler içindeki arkadaşlarına akıl ve düzeni getiren ve onları şer güçlerden kurtaran doğal lider olarak beliren iyi hayvan motifi, resimli çocuk kitaplarında yaygın bir kullanıma sahiptir (Hourihan, 2005: 32)

Çocuk kitaplarında karakter geliştirimi, Gamble ve Yates'in (2002: 62) belirlediği üzere, belli başlı aşamalardan oluşmaktadır:

- a) Adlar,
- b) Betimleme, görünüş,
- c) Hareket,
- d) Düşünce ve konuşma,
- e) Belirli bir ortamda yerleşim,
- f) Üslup, dil ve sözcük seçimi,
- g) Diğer karakterler tarafından yapılan yorum ve değerlendirmeler,
- h) Yazarın kişisel yorum ve değerlendirmeleri.

Plato, *Cumhuriyet*'inde ruhu üç bölüm halinde betimler: akılcı kısım, akıldışı arzu yani tutkulu duygular ve canlı kısım. Canlı kısım, ona göre akılcı olmayan çocuklar ve hayvanlar tarafından paylaşılmıştır. Böylece, akıl kapasitesi (her ne kadar bütün insanlar onu geliştirmeseler de), insanoğlunu hayvan seviyesinin ve kendi bedenlerinin içgüdülerinin üstüne çıkararak onu eşsiz kılar (Hourihan, 2005: 114). Önemli ölçüde Plato'nun görüşleri üzerinde şekillenmiş olan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Hıristiyan felsefesinde hayvanlar akıl ve ruhtan mahrum olarak görülürdü. Ortaçağa ait varoluş metaforu zincirinde, yaratılışın kutsal düzeninde insanoğlu Tanrı'dan ve meleklerden sonraya, hayvanlar da istifade edilmek üzere insanlardan sonraya konumlanmışlardı (Hourihan, 2005: 114).

Son zamanlarda Eriksson tarafından çocuk öykü kitapları üzerine yapılan bir çalışmada şu bulgular ortaya konmuştur:

- a) Herhangi bir türdeki macerayı anlatan kitapların çoğunun yarısı, hayvanlarla ilgilidir.
- b) Kitaplardan birkaçı, eşzamanlı olarak, ayrılık, cinayet, ihanet suç, kıskançlık ve ölümcül tehlike gibi ciddi özellik taşıyan sorunlarla ilgilidir.
- c) Önemli bir bulgu da, aşk, ölüm, sadakat, travma ve yalnızlık konusunda derinden ele alınan ve çekiciliği olan edebi tartışmaların sesli kitaplara özgü olmadığıdır.
- d) Bazı durumlarda tartışmalar olur ancak onlar genelde tamamlanmaz ve daha çok okur tepkisine bağlıdır (Eriksson, 2002: 189–190). Bu tablo, alışıldık çocuk edebiyatı algısının dışındaki yeni temaların yönünü de açıkça ortaya koymaktadır.

Çocuk kitaplarında kahramanların vahşi yaratıkları yenmesi, ataerkil toplum düzenini dramatize eder. Bu karşılaşma, öykünün zirvesini oluşturur. Bu durum aynı zamanda öykünün kendisini şekillendiren Batının eğilim ve değerlerinin temellerini oluşturan şu ikilemleri kodlar:

- a) Sivillerle vahşilere muhalefet, düzen ve karmaşa muhalefet.
- b) 'İyi'ye ve 'kötü'ye, akla ve temel içgüdülere muhalefet.

Gerçekliği bu ikili zıtlıklar, onların içkin karşıtlıkları açısından tanımlayan öyküde, kahraman ile karşıtları arasında vahşi şeylerin onu sürekli yok etme hedefi açısından uzlaşma olasılığı planlamaz. Öyküde defalarca yeniden ifade edilmiş olan ve Batılı kültürde en azından üç bin yıldan beri temel olan bu algı, Batı tarafından sömürülen ülkelerdeki yerli halkı soykırım amaçlı öldürmeyi ve vahşi hayvanları tükenme sınırına kadar avlanmayı meşru sayı gelmiştir. Diğer ülke, din veya politik kanaatlerdeki insanları vahşi şeyler olarak göz önüne almak, savaşları, planlanmış katliamları, baskıları haklı çıkartır. Profesyonel ve kişisel ilişki düzeyinde de, karşı karşıya gelme ve egemenlik modeli önerir (Hourihan, 2005: 108). Bununla birlikte on dokuzuncu yüzyıldan itibaren hayvanlarla çocukların öncelikli hakları tanınmıştır.

Hayali, eleştirel, bilimsel ve raporlayıcı tüm anlatı formları düşünce formlarıdır. Bir düşünme aracı olarak edebiyatın işlevleri, hem yetişkinler, hem de çocuklar ve zaman için devamlılık arz eder. Edebiyatın bir de şu işlevleri vardır: Dünyamızı ve yaşamımızı anlamlı kılmak, bilgimizi, sosyal inançlarımızı ve anlamamızı korumak, kendimiz ve başkalarıyla diyalog kurmayı sağlamak, sorular ve yeni yaşam alternatifleri oluşturmak, deneyim üzerinde zevk almak ve bunu yansıtmak, yaşam tehditlerini aşmak ve bunlara mesafe koymak, yaşam koşullarını kolaylaştırmak ve izah etmek, dünyada yaşamak için bir plan formüle etmek ve hali hazırdaki durumdan anlık olarak kaçmak (Burke, 2004: 206–207).

Sonuç

Benliğin ve kimliğin oluşum kaynağı olarak çocukluk, temel psikanalitik kuramlarca insan yaşamının altın dönemi olarak kabul edilir ve bu özelliğinden dolayı edebî eserlerin vazgeçemediği bir dönemdir. Çocuk edebiyatının bir alt kategorisi olarak öykü kitapları, çocuğun aile, toplum doğa ve hayvan dünyası ile ilişkilerine aracılık eden temel araçlardandır. Metaforik boyutu olan insan hayvan ilişkisi, dünyada yaşamın başlangıcına kadar uzatılabilecek kadar eskilere dayanır. Bu ilişki, kadim Hint, Yunan ve Latin geleneklerinde ve diğer medeniyetlere özgü fabl ve peri masallarında yansıtılmıştır ki bu, aynı zamanda çağdaş çocuk edebiyatının temel kaynaklarından birini oluşturur. Denebilir ki Doğu'da, *Binbir Gece Masalları*, *Kelile ve Dimne*, *Tütünâme*'de ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Batı'da Ezop, Andersen, La Fontaine, Grimm Kardeşler vb. tarafından anlatılan öyküler, çağdaş çocuk edebiyatının oluşumu üzerinde güçlü etkiler bırakmıştır. Bu kitaplarda yer alan öykülerin başlıca karakterleri hayvanlardır: bunla, ormanda yaşayan hayvanlar, tehlikeli hayvanlar, esrarengiz hayvanlar, masum hayvanlar, evcil hayvanlar vs.'den oluşur. Bu fablların amacı; didaktik bir yoldan ahlâkî, dinî ve sosyal dersler vermek suretiyle geleneksel ve ahlâkî bir toplum oluşumuna katkı sunmak şeklinde belirtilebilir. Bu anlatılar, evrensel olana da açılabilen yerel bir ruh da yansıtırlar. Bu öykülerin yapısı, kendilerine insanbiçimsel bir boyut da katan peri masallarını andırır. Özellikle sanayi devrimi sürecinden sonra çocukluğun keşfedilişiyle çocukların farklı yaşlarda sosyalleşmesini sağlayan bir edebiyat ortaya çıktı. Bu tür, yirminci yüzyılda çağdaş çocuk edebiyatının şekillenmesinde temel belirleyicilerden biri oldu. Çocuklar kelimelerden önce resimleri okumayı öğrenirler. Kitaplardaki resimler yeteneğin bir yansımasını sunarlar. Onlar, sadece bakmamız için çizilirler. Her yaştaki çocuklar rengin, mizahın, hayvanları ve resimlerdeki şeyleri keşfetmenin ve onları araştırma heyecanının değerini takdir ederler. Birbirinden tamamen farklı görüntülerin yan yana konmasına ve detaylandırılmış 'gerçeküstü' çizime karşın, onlar, anlaşılacak veya takdir edilmek için görünmezler. Çünkü onlar resimleri aynı yolla gösteremezler. Öykünün yapıları, sosyal zemin üzerinde bir mutabakat oluşturur. Biz bu yolla kararları yeniden değerlendirmek üzere zihinsel bir tartışma çıkarabilir veya olay ve sorunları ilgili diğer sorunlarla birlikte tersine çevirerek onların birbiriyle ilintisini ortaya koyabilir ve bunun dünyamız üzerindeki etkisinin ne olacağını düşünebiliriz. Resimli kitaplar, çocukların estetiğini, bilişsel ve eğitsel kimliğini şekillendirmede vazgeçilmez aygıtlardır. Bu kitaplarda hayvan karakter kullanımı ise çocuğu yaşadığı dünya ile barışık kılan bir sosyalleşmenin de başlatıcı öğesi işlevini yüklenir.

KAYNAKÇA

- ARMSTRONG, Phillip (2008). *What Animals Mean in the Fiction of Modernity*. London ve New York: Routledge.
- BARKER, Keith (2005). "Animal Stories". *International Encyclopedia of Children's Literature* Peter Hunt (Ed.). New York & London: Routledge Taylor and Francis e-Library: 279-293.
- BURKE, Carlyn L. (2004). "Animals as People in Children's Literature". *Language Arts*. 81 (3): 205-213.
- ERIKSSON, Katarina (2002). *Life and Fiction: on Intertextuality in Pupil's Booktalk*. Linköping: Linköping University.
- GAMBLE, Nikki – YATES, Sally (2002). *Exploring Children's Literature: Teaching the Language and Reading of Fiction*. London: Paul Chapman Publishing.
- GRENBY, Matthew O. (2008). *Children's Literature*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- HILLIS, Miller J. (2004). "Reading. *The Swiss Family Robinson* as Virtual Reality 1". Karin Lesnik-Oberstein, (Ed.). *Children's Literature: New Approaches*. New York: Palgrave Macmillan: 78-92.
- HOURIHAN, Margery (2005). *Deconstructing the Hero: Literary Theory and Children's Literature*. New York ve London: Routledge Taylor and Francis e-Library.
- HUNT, Peter [Ed.] (2003). *Children's Literature: the Development of Criticism*. New York ve London: Routledge Taylor and Francis e-Library.
- LOBBAN Jr., RICHARD A. (2002). "Was Aesop a Nubian Kummaji (Folkteller)?" *Northeast African Studies*. 9 (1):11-32.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- NODELMAN, Perry (2005a). "Decoding the Images: Illustration and Picture Books". *Understanding Children's Literature*. Peter Hunt (Ed.). New York ve London. Routledge: 79-80.
- NODELMAN, Perry (2005b). "Illustration and Picture Book". *International Encyclopedia of Children's Literature* (Ed. Peter Hunt). New York ve London: Routledge Taylor and Francis e-Library: 110-120.
- NORRIS, Margot (2006). "The Human Animal in Fiction". *Parallax*. 12 (1): 4-20.
- THACKER, Deborah Cogan and WEBB, Jean (2002). *Introducing Children's Literature: from Romanticism to Postmodernism*. New York ve London: Routledge.
- TRIM, Mary (2004). *Growing and Knowing: A Selection Guide for Children's Literature*. München: K. G. Saur.
- TRUPE, Alice (2006). *Thematic Guide to Young Adult Literature*. Connecticut ve London: Greenwood.
- YÜCEL, Tahsin (2000). "Otomobil ve İnsanbiçimsellik", *Cogito: Otomobil Özel Sayısı*. (24) Güz: 151-158.
- WHALLEY, Joyce Irene (2005). "The Development of Illustrated Texts and Picture Books". *International Encyclopedia of Children's Literature* (Ed. Peter Hunt). New York ve London: Routledge Taylor and Francis e-Library: 217-227.
- WOLF, Shelby A. (2008). *Interpreting Literature with Children*. New Jersey ve London: Taylor and Francis.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

